

Mülteci Öğrencilerin Bulunduğu Sınıflarda Öğrenme Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar¹

Learning-Teaching Process Issues in Classrooms with Refugee Students

Murat BAŞAR^a, Durdağı AKAN^b, Muhammed ÇİFTÇİ^c

^aUşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Uşak, Türkiye

^bAtatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Erzurum, Türkiye

^cAtatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Erzurum, Türkiye

Öz

Mülteci olarak Türkiye’de bulunan kamp dışında yaşayan, bulunduğu yerleşim birimindeki okullara devam eden öğrencilerin öğrenme sürecinde karşılaştıkları sorunları ortaya koymaya çalışan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Uşak ilinde mülteci çocukların devam ettiği okullardaki sınıflarda görevli 20 sınıf öğretmeni araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formuyla ve on farklı sınıfta yapılan gözlemlerle elde edilmiştir. Elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Çalışma grubunu oluşturan öğretmen görüşlerine göre; mülteci öğrenciler öğrenme sürecinde iletişim sorunu yaşamaktadırlar. Dil sorunu yaşadıkları için verilen mesajlar mülteci öğrenciler tarafından anlaşılammaktadır. Öğrencinin kendini sınıftan soyutlamasının uyum ve tutum sorunlarını ortaya çıkardığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

mülteci öğrenciler
sınıf yönetimi
travma
iletişim

Keywords

refugee students
classroom management
trauma
communication

Abstract

The aim of this qualitative study is to determine refugee students’ problems they encounter in schools during learning-teaching process of courses through classroom teachers’ views. Refugee students’ operational definitions for this study is students who either live out of refugee camps or live near to enrolled school. The study group composed of 20 classroom teachers whose classes have refugee students. Data collected through semi-structure interviews and observations in 10 classrooms. Inductive approach is adopted and content analysis is used. The findings based on classroom teachers’ views illustrate that refugee students have language problems. The messages cannot be understood by refugee students because of the language problems. The refugee students cannot communicate with their classmates so adaptation and negative attitude issues emerged.

1. Bu çalışmanın ilk hali VI. Eğitimde Araştırmalar Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur. (13-15 Ekim 2016 Rize)

Extended Summary

Purpose

The purpose of the study is to determine problems that classroom teacher's encounter during courses related to refugee students, especially during learning teaching process. The second aim is to offer solutions for refugee students based on the reflections of their classroom teachers. The research questions are:

What are the classroom teachers' problems in classrooms with refugee students?

What are classroom teachers' suggestions to their experienced difficulties in classroom with refugee students?

Method

This qualitative study is aimed to determine problems that classroom teachers encounter during learning-teaching process because of refugee students. Operational definition of refugee students is the refugee students who live either next to enrolled schools or out of refugee camps. Design of this qualitative study is Case in Case Study that includes another or more cases when investigating a case. In this study the only case in terms of learning-teaching process is immigration. Under this case, sub-analysis units are composed of "Learning-teaching", "Classroom management", "Communication", "Reading and Writing". It is thought that sub-analysis units mentioned above explain the "case in case" structure of the research case. Units were clarified through data collected from sub-questions and together explain the general scene. Purposive sampling was used to get in-detailed information on the learning process issues. Homogenous group technique under purposive sampling was used and in order to provide maximum variation sampling socio-economic status of schools were clustered as located in developed, developing and under developed socio-economic areas. Therefore, classroom teachers working in these groups of schools constitute working group of the study. Data of this study provided with interviews and observations. After completing each interview, the researcher went to class to observe real learning-teaching process. Each observation lasted approximately one hour. Each one-hour lasting observation was made in a different day, different lesson and different course hour. Observations were non-participant observations so any interruption was not made. Researchers keep data confidential and objectivity was adopted. After completing analysis process, the results were offered to three professors and two classroom teachers to provide their approval if they are agree or take suggestions.

Conclusion and Discussion

Past experiences of refugee students affect learning-teaching process inevitably. Refugee students experienced bad situations in war. Bad situation means a terror attack for some refugee students who lose their relatives and these traumas are reflected on learning-teaching process. The reflections of bad situations can be observed in paintings, plays, communication with their class-mates. Besides post-traumatic stress disorder, as indicator of it uneasiness, strain, irritation, anxiousness, burst of anger, and aggressive behaviors were observed. Furthermore, traumatic events were envisioned in refugee's mind and they feel they live the same moment again like rumination. Based on the findings of the interviews with classroom teachers and also researchers' observations, refugee students draw pictures related to war; and subject of their plays are violence, strike, killing, death are frequently observed during the study. Communication issues due to limitations on speaking Turkish leads to problems. In the same vein, subjects of courses and fundamental concepts of subjects cannot be understood by refugee students during learning-teaching process. They prefer to keep themselves away from learning activities and learning process so participant teachers define them as insufficient. Absence of legislation is an obstacle to take precaution on behalf of refugee students such as absenteeism problem. They feel free not to attend to classes and nobody interrupt this undesired situation. Absenteeism negatively affects classroom management and learning-teaching process. Misconception is another problem teachers experienced in schools and perceptions of them cannot be understood by Turkish people. Not only refugees perceive the scientific truths wrongfully but also other people perceive them as people shown disruptive behaviors. This situation leads to exclusion of refugees from social and daily life. People live in low Socio-economic status defined refugees as "people who stole their jobs and earnings". Turkish students also affected by news on social media. Refugees' life style was criticized based on cultural differences and leads to negative perceptions towards them. Another social problem that reflects on refugee students is naming them as a member of terrorist groups such as DAESH. People assimilate their dressing style with terrorist groups and result in exclusion of refugee students.

The most important issue is communication problem. Turkish courses can be taught to refugee children and families. Prejudice and negative discourses leads to exclusion of refugees. Short public service ad, TV programs, hidden and explicit positive messages can be planned, developed and may emphasize constructive thoughts and feelings. Absenteeism is one of the most important limitations in learning-teaching process. Legislation for refugee students could be prepared to avoid absenteeism. Academic and behavioral evaluations cannot be done because of this issue. Psychological counseling may help refugee students. Pre-school education can help them learning Turkish. Playing can help them express their feeling and thoughts.

For future studies, refugee students' problems and effect on learning process could be suggested. Classroom Teachers and Psychological Counselors may cooperate to make sense of their reflections on paintings, plays, and traumatic reactions.

1. Giriş

İnsanlar değişik nedenlerle yaşadığı topraklardan başka topraklara ya da başka ülkelere gitmek durumunda kalabilmektedir. Bunların bazıları daha iyi yaşam şartları elde edebilmek için başka ülkelere göç etmekteyken, bazıları da doğal afet, terör, savaş vb. nedenlerden dolayı başka ülkelere göç etmek zorunda kalmaktadırlar. Suriye’deki iç savaş böyle bir zorunluluğu beraberinde getirmiştir. İnsanların zorla yerlerinden ayrılmaları bütün dünyada mülteciliği ciddi bir sorun haline getirmiştir. Suriye’deki iç savaş İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana gerçekleşen en büyük mülteci krizini ortaya çıkarmıştır. On bir milyon Suriyeli’nin yerinden edildiği ve yerinden edilenlerin dört milyonunun komşu ülkelerde yaşadığı tespit edilmiştir. Türkiye en yüksek sayıda mülteciye ev sahipliği yapan ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye’de kayıt altında bulunan Suriyeli mülteci sayısı 2,2 milyondur (Ağustos, 2015). Ağustos 2015 tarihli verilere göre Suriye toprakları dışında yaşayan Suriyelilerin % 43’ü Türkiye’de yaşamaktadır ve bu mültecilerin yalnızca 260 bini kamplarda kalmaktadır (İçduygu, 2015). Göçler yapıldığı yerleri ekonomik ve sosyal yönden etkileyebilmektedir. Bunun en belirgin örneklerden birisi de hem nüfus hem de yüzölçümü bakımından küçük olan Kilis’tir. Cengiz’e (2015) göre Suriye’den gelen göçler Kilis’i her yönden etkilemiştir. İlk zamanlar yardımcı olmaya yönelik düşünceler istenmeyen misafirlğe dönüşmüştür. Bu ve buna benzer nedenlerle göç alan illerde yaşayan insanlarla mülteciler arasında karşılıklı önyargılar ortaya çıkabilmektedir. Sandal vd., (2016) çalışmasında Gaziantep ilinde kamp dışında yaşayan mültecilerden dolayı halkın mal ve can güvenliği konusunda endişe taşıdığı sonucuna ulaşmıştır.

Göçlerle birlikte beslenme ve barınmanın yanında iletişim, eğitim ve kültürel sorunlar da ortaya çıkmaktadır. Beslenme ve barınma sorunları öncelikli olarak giderilirken dil, kültürel ve eğitim sorunları geri plana düşmektedir. Börü ve Boyacı (2016) çalışmasında daha çok dil, ekonomi ve aile ile ilgili sorunları tespit etmiştir. Weinstein vd.,(2003) çalışmasında öğretmenlerin öğrenme öğretme sürecini yürütürken farklı kültürlerden gelen velilerin kendi kültüründen kaynaklanan özellikleri taşıdığı için bu farklılıkları göz önüne alarak planlama yapması gerektiğini belirtmiştir. Güllü-pınar (2010) Almanya’daki çocukların başarısızlık nedenlerine yönelik yaptığı çalışmasında sorunun bireysel ve ailevi nedenler kadar kültürler arası müfredat eksikliği vb. yapısal faktörler olduğunu tespit etmiştir. Öğretmenlerin, öğrencilerin kültüründe ve yaşantısındaki farklılıkları tespit edebilmesi için velilerle iyi bir iletişim kurması gerekmektedir. Özer, vd.,(2016) dil ve iletişim alanıyla birlikte müfredat alanında da yenilik yapılması gerektiğini dile getirmiştir. Mülteciler içinde en çok etkilenenler çocuklardır. Onların eğitim süreçlerinin yetersiz veya bu süreçten tamamen mahrum kalması, ilerleyen yıllarda daha önemli ve ciddi bir sorunla da karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır(Er ve Bayındır, 2015). Mülteci çocuk ve gençlerin bir kısmı kamp ortamındaki okullarda öğrenimine devam ederken, kamp dışında yaşayan bazı mülteci çocuk ve gençlerin evlerinin bulunduğu yerleşim birimindeki okullara gidebilmektedirler.

Alan yazın incelendiğinde,Türkiye’de mültecilerin eğitimlerine yönelik birçok araştırma yapıldığı (Balkar vd., 2016; Börü ve Boyacı, 2016; Özer vd., 2016;Sakız, 2016; Er ve Bayındır, 2015; Şeker ve Aslan, 2015) ve yapılan bu çalışmaların genelde il örnekleminde yaşanan sorunlara yönelik olduğu görülmektedir. Mülteci öğrencilerin öğrenme öğretme sürecinde yaşadığı sorunların öğretmen görüşlerine göre incelendiği çalışmalara yeterince rastlanılamamıştır. Bu nedenle araştırmanın alanda böyle bir boşluğu gidereceği düşünülmektedir.

Mülteci öğrencilerin bulunduğu sınıflarda öğretmenlerin karşılaştıkları sorunların öğretmen görüşlerine göre ortaya konulmasının amaçlandığı bu çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Mülteci öğrencilerin bulunduğu sınıflarda öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar nelerdir?
2. Mülteci öğrencilerin bulunduğu sınıflarda öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlara yönelik önerileri nelerdir?

2. Yöntem

Mülteci olarak Türkiye’de bulunan kamp dışında yaşayan, bulunduğu yerleşim birimindeki okullara devam eden öğrencilerin öğrenme sürecinde karşılaştıkları sorunları ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma desenleri incelendiğinde, bu çalışmanın amacını gerçekleştirebileceği düşünülen en uygun desenin “iç içe geçmiş tek durum” deseni olduğu görülmüştür. İç içe geçmiş tek durum deseni, tek bir durum içinde çoğu kez birden fazla alt tabaka veya durum olabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Yapılan bu çalışmada, öğrenme-öğretme süreci açısından ele alınan tek durum mülteciliktir. Araştırmada bu durum içinde yer alan alt analiz birimlerini “Öğrenme-öğretme”, “Sınıf Yönetimi”, “İletişim” “Okuma Yazma” faaliyetleri oluşturmaktadır. Belirlenen alt analiz birimlerinin iç içe geçmiş yapısının, derinlemesine incelenmesinin araştırma durumunu ayrıntılı olarak açıklayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda alt analiz birimlerinden ayrı ayrı elde edilen verilerden yola çıkılarak, araştırma durumunun bütününe ilişkin sonuçlar üretilmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Sorunun nedenlerini detaylı olarak ortaya koyabilmek için çalışma grubu amaçlı örneklem yöntemlerinden benzeşik/

homojen grup tekniği kullanılmış, üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeye sahip okullarda görev yapan öğretmenler araştırmanın çalışma grubuna alınarak maksimum çeşitlik sağlanmıştır. Çalışma grubunda yer alan yirmi sınıf öğretmeninden sekiz öğretmen alt sosyo-ekonomik, yedi öğretmen orta sosyo-ekonomik ve beş öğretmen üstsosyo-ekonomik düzeye sahip okullarda görev yapmaktadır. Mülteci öğrenciler alt sosyo-ekonomik düzeye sahip okullar bölgesinde daha çok yaşadıkları için bu bölgede yer alan okullarda görevli öğretmenler çalışma grubuna daha çok alınmıştır. Amaçlı örnekleme oluşturabilmek için çalışma grubuna mülteci öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıflarda görevli öğretmenler çalışma grubuna alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Veri Toplama Araçları

Mülteci öğrencilerin öğrenim gördüğü okullarda görevli on beş öğretmene “Mülteci öğrencilerin öğrenme öğretme sürecinde sınıf yönetiminde karşılaştıkları sorunlar neler olabilir?” diye açık uçlu soru sorulmuş ve cevaplarını kompozisyon olarak yazmaları istenmiştir. Sorulardan elde edilen verilerle ilgili olarak sınıf yönetimine ölçme değerlendirme alanında uzman 3 akademisyenden görüş alınmıştır. Betimsel ve içerik analizine tabi tutulan verilerden uzmanların uyuşum sağladığı konular araştırmacılar tarafından soruya dönüştürülmüştür. İnceleme sonucunda akademisyenlerin uyuşum sağladığı sorular görüşme formuna alınmıştır. Araştırmanın veri toplama araçlarından birisi olan yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formunun birinci bölümünde öğretmenlerin kişisel bilgileri yer almıştır. İkinci bölümde; öğrenme-öğretme sürecinde mülteci öğrencilerin karşılaştıkları sorunların sınıf yönetimine etkisine yönelik öğretmen algılarına yer verilmiştir. Araştırmanın gözlem formu da aynı yöntemle oluşturulmuştur.

Verilerin Toplanması

Uşak Milli Eğitim Müdürlüğünden mülteci öğrencilerin öğrenim gördüğü okulların listesi temin edildikten sonra okul yöneticileriyle görüşülerek görüşme yapılacak ve sınıflarında gözlem yapılacak öğretmenler belirlenmiştir. Yapılan görüşmelerde, öğretmenlerin görüşleri yazılarak not edilmiştir. Öğretmenlerin görüşleri Ö1,Ö2,Ö3 şeklinde kodlanmıştır. Öğretmenlerle görüşmelerin hemen akabinde görevli oldukları sınıflara gidilerek birer saat gözlem yapılmıştır. Diğer bir saatlik gözlem ise farklı bir gün, saat ve derste yapılmıştır. Gözlemlerde hiçbir şekilde sınıfta bir müdahalede bulunulmamıştır. Sınıf içinde gözlemlenen mülteci öğrencilerin sınıftaki davranışlarıyla ders saati dışındaki davranışlarını karşılaştırabilmek için bu öğrencilere fark ettirilmeden tenefüste de pasif gözlemci olarak gözlemlenmiştir. Gözlemler yarı yapılandırılmış gözlem formlarına kaydedilmiştir. Gözlemler bittiğinde gözlem sonuçları gözlem yapılan sınıfın öğretmeniyle paylaşılarak gözlemlerin doğruluğu ve başka zamanlarda da görülme durumları teyit edilmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

Çalışmada, öğretmen görüşmelerinden ve araştırmacı gözlemlerinden elde edilen veriler ölçme değerlendirme sınıf öğretmenliği alanında görevli üç akademisyenin ve iki sınıf öğretmenin görüşüne sunulmuştur. Uzmanların ve öğretmenlerin üzerinde uyuşum sağladığı veriler tema, kod, alt kod ve görülme sıklığı olarak tablo haline getirilerek yorumlanmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1. Mülteci öğrencilerin bulunduğu sınıflarda öğrenme sürecinde karşılaşılan sorunlar

Tema	Kod	Alt Kodlar	f
Öğrenme-Öğretme	İletişim	Öğrenme öğretme ortamından soyutlanma	20
		Kavramları anlayamama/Algılayamama	20
		Yaşamsal dışlama	12
		Sosyal dışlama	8
		Sözel iletişim yetersizliği	20
	Mevzuat Kaynaklı Sorunlar	Devam devamsızlık	20
		Ölçme değerlendirme	6
		Okul öncesi eğitim	10
	Veli Desteği	Anadildeki farklılık	19
		Kavram algılama yetersizliği	13
Kültürel dışlanmışlık		19	
Kültürel farklılık		19	
Geçmiş Yaşantılar	Resimlere yansıtma	20	
	Oyunlara etki	20	
	Öğrenme öğretme etkinliklerine etki	20	
	Arkadaşlık ilişkilerine etki	12	

İletişim kodunda görülen sorunlardan birisi öğrencilerin kendilerini öğrenme öğretme ortamından soyutlamalarıdır. Bu konuda Ö1 “*Dil bilmedikleri için söyleneni anlayamıyorlar. Anlayamadıkları için derslerden koparak, sıra karalamak, camdan dışarı bakmak gibi istenmeyen davranışlara yönelmekte*ler” şeklinde ifade etmiştir. Ö2 “*Dersleri anlayamadıkları için bir süre sonra ya sadece yüzümüze bakıyorlar ya da kendilerini ortamdan soyutlayarak kendilerini iletişime kapatıyorlar*” şeklinde açıklama yaparak öğrencilerin kendilerini öğrenme ortamından soyutlama sorununa dikkat çekmiştir. Sınıflarda yapılan gözlemler sonucunda; mülteci öğrencilerin Türkçe bilmemelerinden dolayı ders etkinliklerine ilişkin kendilerini ifade etme güçlükleri yaşadıkları, öğretmenin bu durumu telafi etmek için mülteci öğrencilere daha fazla zaman ayırmak istemesine rağmen haksızlık olacağı düşüncesiyle diğer öğrencilere daha fazla söz hakkı vermesi mülteci öğrencilere yeterince zaman ayıramamasına neden olmaktadır. Bu durumun da mülteci öğrencilerin kendilerinin soyutlanmış gibi hissetmelerine yol açtığı gözlemlenmiştir.

İletişim kodunda ortaya çıkan diğer bir durum da öğrencilerin söylenenleri ve kavramları anlayamamaktan kaynaklanan sorun olmuştur. Çalışmaya katılan öğretmenlere göre mülteci öğrenci, öğretmenin kazandırmak istediği kavramları anlayamadıkları için öğrenme öğretme sürecine etkin olarak katılamamaktadır. Bu durum da öğrencilerin bir süre sonra öğrenme öğretme sürecinden sıkılmalarına ve istenmeyen öğrenci davranışlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Mülteci öğrencileri için iletişim, hem öğrenme öğretme sürecinin yürütülmesinde, hem de arkadaşlık ilişkilerine bağlı olarak sosyal ortamların oluşturulmasında önemli olmaktadır.

İletişim kodunda ortaya çıkan sorunlardan birisi de algı sorunudur. Algı sorunu mülteci öğrencilerin Türkçeyi anlayamamaları şeklinde olduğu gibi yanlış yargı ve olumsuz söylemler yaşamsal dışlanma ve sosyal dışlanmalara sebebiyet vermektedir. Yanlış yargı ve olumsuz söylemler sonucunda sosyo ekonomik düzeyi düşük okullarda öğrenim gören öğrenciler, çevreden gelen telkinlerle Suriyeli çocukları kendi kazançlarını ellerinden alan “hak hırsızı” olarak gördükleri belirlenmiştir. Sosyal medyada ortaya çıkan birçok olumsuz haberlerin öğrencileri etkilediği görülmektedir. Ö3 “*Sınıfımıza yeni bir öğrenci gelmişti. Teneffüste öğrencinin ağladığını gördüm. Sorduğumda bizim sınıfta öğrencilerin kendisini dövdüğünü öğrendim. Öğrencilere nedenini sorduğumda onlar bizim babamızın çalıştığı işi alan hırsız gibi ifadeler söylendi. Göçmen öğrencinin Suriyeli olmadığını Iraklı olduğunu söylediğimde sınıfın öğrenciye karşı tutumları hemen değişti. Onu yanlarına oturtular, teneffüste birlikte oynadılar. Bu dışlama tavırlarını sadece Suriyeli çocuklara karşı yapıyorlar. Çocuklarla görüştüğümde evlerinde böyle konuştuklarını, facebook gibi sosyal medyada böyle haberler olduğunu dile getirdiler.*” sözleriyle sosyal medyadaki algı oluşumlarına dikkat çekmektedir. Sosyal medyanın mültecilerle ilgili olumsuz algı oluşturmada olduğu tespit edilmiştir. Yanlış algı oluşumunun sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan okullarda sosyal dışlama şeklinde ortaya çıktığı belirlenmiştir. Kültürel farklılıklardan kaynaklanan yaşam biçimi olumsuz bir algıya dönüşebilmektedir. Öğrencilerin ailelerinin giyim kuşam biçimi özellikle terör örgütü DAESH ile özdeşleştirilerek dışlamanın yapıldığı tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan ve sosyo ekonomik durumu iyi okullarda görev yapan öğretmenler tarafından, mülteci öğrencilerin beslenme biçimlerindeki farklılık yine bu öğrencilerin dışlanmasının nedeni olarak gösterilmiştir.

Mülteci öğrencilere yönelik bir mevzuatın olmaması bu öğrencilere karşı alınabilecek tedbirleri de engellemektedir. Mevzuat yetersizliğinden kaynaklanan sorunun devamsızlık, sorunu olduğu görülmüştür. Mülteci öğrencilere ait bir mevzuat olmadığı için öğrencilerin okula uzun süre devamsızlık yaptıkları belirlenmiştir. Öğretmenler bazı zamanlarda devamsızlıkların uzun sürmesinin kendilerini endişeye sürüklediğini ifade etmişlerdir. Her göçmen faciasında mülteci öğrencilerinin de orada olabileceği kaygısını taşıdıklarını vurgulamışlardır. Yasal bir mevzuatın olmamasından kaynaklanan sorunu Ö20 şu şekilde dile getirmiştir. “*Öğrencilerle ilgili mevzuat olmadığı için canları isteyince derse, okula geliyorlar. Bu durum akademik başarısızlıkla beraber sınıf kurallarına uymama, başına buyrukluğa gibi istenmeyen davranışlara yol açıyor.*” Öğretmen sınıf içinde kural dışı bir davranışın diğer öğrencileri de olumsuz etkilediğine vurgu yapmıştır. Yasal mevzuat eksikliğinin ortaya koyduğu bir başka sorunda ölçme değerlendirme alanında olduğu belirlenmiştir. Mülteci öğrencilerle ilgili süreç ve sonuç değerlendirmeler yeterince ve amaca uygun olarak yapılamamaktadır. Ö16 “*Mülteci öğrencilere yönelik nasıl değerlendirme yapıp yapmayacağımız, yaparsak nasıl yapacağımız belli değil. Okul idaresine soruyorum onlarında net bir bilgisi yok. Bu durum da ölçme ve değerlendirme açısından bize sıkıntı oluşturuyor*” diyerek soruna dikkat çekmiştir. Yasal mevzuattan kaynaklanan bir başka sorun da okul öncesi eğitimle ilgilidir. Mevzuatta göçmen çocuklara yönelik okul öncesi eğitim olmadığı için bu çocukların neredeyse tamamına yakını okul öncesi eğitim alamamaktadır. Aileler kendi katkılarıyla özel kurumlara göndererek okul öncesi eğitim alabilmektedirler. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı kurumlarda mevzuat gereği okul öncesi eğitimi alamamaktadır.

Mülteci öğrencilerin anadillerinin Arapça ve Farsça ağırlıklı olması velinin okul ve diğer velilerle iletişimini engellemektedir. Ö11 “*Öğrencinin velisini okula çağırdım. Eğer öğretmen kadın ise anne, öğretmen erkekse babalar görüşmeye geliyor. İlk görüşmeye anne baba birlikte geldiler. Velilerle hiçbir konuda anlaşamadık. Daha sonra bir iki defa anne geldi başka hiç gelen giden olmadı. Çocukla ilgili bilgi alamıyorum*” diyerek veli ile iletişimde dil bilmemekten kaynaklanan sıkıntının bir boyutunu ortaya koymuştur. Gözlem amaçlı okullara gidildiğinde öğretmenin vurguladığı durumların yaşandığı gözlemlenmiştir. Türkçede ve eğitimde kendine özgü kavramlar bulunmaktadır. Veliler Türkçe

bilseler bile kavramların anlamını bilemedikleri için anlamada kavram yanılgılarına neden olabilmektedir.

Veli desteğinin yetersiz olduğu durumlardan birisi de kültürel dışlanmışlıktır. Dil farklılığının dışında kıyafet farklılıkları, beslenme farklılıkları velinin okulla olan ilişkisini olumsuz etkilemekte ve okula ve öğrenciye desteği azaltmaktadır. Ö7 “*Bana mülteci bir öğrenci gelmişti. İlk günlerde veliler bizim sınıfta ne işi var gibi olumsuz tepkiler veriyordu. Öğrencinin beslenme saatlerinde beslenme biçimine böyle de yenir mi gibi yüzlerini buruşturarak tepki veriyorlardı. Veli toplantısı yaptım. Mülteci öğrencinin annesinin de geleceğini söyledim. Amacım ön yargılarını kırmaktı. Çarşaf, bakımsız, ilgisiz birisinin geleceğini düşünüyorlardı. Mülteci veli toplantıya tesadüfen biraz gecikti. Mülteci veli kapıdan içeri girince herkes çok şaşırıldı. Çünkü gelen veli, bizim velilere göre oldukça modern sayılabilecek bir kıyafetle gelmişti. Mülteci veli doktora düzeyinde eğitime sahipti ve tıp bilimleri eğitimi almıştı.*” Ön yargılar olumsuz düşüncelere neden olabilmektedir. Eğitimin önemli bir parçası olan veli yetersiz kalınca öğretimde eksiklikler meydana gelmektedir.

Geçmiş yaşantılar koduna bağlı olarak mülteci öğrencilerin geçmiş yaşantılarının öğrencilerin öğrenme öğretme sürecine yansımaları tespit edilmiştir. Savaş, terör gibi olayları yaşamış, yakınlarını kaybetmiş çocukların yaşadıkları travmalarının sınıf yönetimini ve öğrenme ortamlarını olumsuz etkilediği görülmüştür. Bu etkiler resimler, oyunlar ve arkadaşlık ilişkilerine yansımaktadır. Araştırmaya katılan, Suriyeli mülteci öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıflarda görevli öğretmenlerin tamamı bu öğrencilerin resim çalışmalarında mutlaka savaş ve savaş araçları figürleri oluşturduklarını belirtmiştir. Savaş travmasının bir başka şekli sınıftaki öğrenme sürecinde yapılan etkinliklerde kendisini göstermesi olmuştur. Ö19 “*O gün okulda deprem tabiatı vardı. Siren çaldı. Sınıftaki bütün öğrenciler önce başını iki ellerinin arasına alarak sıraların kenarına çömeldiler. Daha sonra hızlı bir şekilde sınıfı terk ederek okul bahçesine toplandılar. Mevcut kontrol edilirken mülteci öğrencinin olmadığını tespit ettim. Kontrol amaçlı sınıfa çıktığımda mülteci öğrenci başı ellerinin arasında yine göç, yine ölüm diye hıçkırarak ağlıyordu. Kendisini tam bir haftada zor teselli edebildim.*” demiştir. Çalışmada yer alan araştırmacılarından birisi de gözlem amaçlı olarak gittiği bir ilkokulda bu olaya şahit olmuştur. Mülteci öğrenci geçmiş yaşantısındaki travmayı yeniden yaşadığı görülmüştür. Bir haftalık sürenin mülteci öğrenciyi, sınıfı ve öğretmeni de etkilediği gözlemlenmiştir.

Tablo 2. Mülteci Öğrencilerin Öğrenme Öğretme Sorunlarına Yönelik Öğretmen Önerileri

Tema	Kodlar	f
Öneriler	Mülteci öğrencilerin okula başlamadan önce dil öğretiminden geçirilmeleri	15
	Sadece mülteci öğrencilerin devam ettiği okullara gitmeleri	10
	Mülteci çocukların daha iyi dil öğrenebilmesi için Türk çocuklarla birlikte eğitim görmeleri	5
	Televizyon programları	7
	Mülteci öğrencilerle ilgili yasal mevzuatın olması	20
	Mülteci öğrencilerin okul öncesi eğitime gitmeleri	
	Mülteci velilerine de dil öğretiminin gerekliliği	12

Araştırmanın çalışma grubunda yer alan on beş öğretmen mülteci öğrencilerin okula başlamadan önce mutlaka dil eğitiminden geçirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Öğretmenler bu öğrencilerin sadece mülteci öğrencilerin devam ettiği okullara gitmesi gerektiğini önermişlerdir. Sadece mülteci çocukların gittiği okullara o dili bilen öğretmenler atanarak daha iyi eğitim alabilirler denilmiştir. Yine aynı öğretmenler mülteci öğrencilerle ilgili yasal mevzuatın olması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenler yasal mevzuat olmamasından dolayı öğrenciye devam takip, ölçme değerlendirme yapamadıklarını belirtmişlerdir. Buna karşılık olarak çalışma grubunda yer alan beş öğretmen ise mülteci çocukların daha iyi dil öğrenebilmesi için Türk çocuklarla beraber eğitim görmeleri gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenler, sadece aynı ırka sahip mültecilerin kendi aralarında anadillerini konuşacağı için dil öğrenemeyeceklerini belirtmişlerdir. Almanya ya da başka bir ülkede uygulanan uygulamalar incelendiğinde farklı etnik kökene sahip bireyler aynı sınıflarda eğitim almaktadır.

Çalışma grubunda yer alan öğretmenler mülteci öğrencilere yönelik ön yargıların kırılması için çok izlenen televizyon kanallarında toplumda saygı görmüş kişilerce program yapılmasını veya kamu spotu oluşturulmasını önermişlerdir.

Çalışma grubunda yer alan öğretmenler, mülteci öğrencilerin okul öncesi eğitim aldıklarında ilkokula ve daha üst kademede daha iyi uyum sağlanacağını belirtmişlerdir.

Mülteci öğrencilerin velilerinin de dil eğitim kurslarına alınması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenler, çocuğa Türkçe öğretip ailesine öğretilmediği zaman çocuk evde anadilini konuştuğu için Türkçeyi yeterince öğrenemeyeceğini belirtmişlerdir.

4. Sonuç

Sınıf öğretmenleriyle yapılan görüşme ve sınıflarda yapılan gözlemlere dayalı olarak elde edilen verilerden aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Mülteci öğrencilerin geçmiş yaşantılarının öğrencilerin öğrenme öğretme sürecine yansımaları tespit edilmiştir. Savaş, terör gibi olayları yaşamış, yakınlarını kaybetmiş çocukların bu tür travmaları, öğrenme ortamlarına yansımaktadır. Bu yansımalar resimler, oyunlar, arkadaşlık ilişkilerinde görülmektedir. Araştırmaya katılan, Suriyeli mülteci öğrencilerin resim çalışmalarında mutlaka savaş ve savaş araçları figürleri oluşturdukları, oyunlarında şiddete, vurmaya, ölmeye, öldürmeye yönelik oyunlar oynadıkları tespit edilmiştir. Çevresindeki yetişkinlere, topluma ve kurumlara karşı güvenini yitiren çocuk, yaşadığı kuşku ve yabancılaşma nedeniyle, hiç kimsenin kendisini anlayamayacağını düşünebilir (Erden ve Gökçe, 2009). Geçmiş yaşantıların öğrenme öğretme sürecini ve sınıf yönetimini olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Arabacı vd. (2014) çalışmasında, öğrencilerin savaştan kaynaklanan psikolojik sorunlarının da sınıf organizasyonunu etkilediği belirlenmiştir. Erden ve Gökçe (2009) çalışmalarında çocukların savaşın psikolojik etkilerini çevreye yansıttıklarını tespit etmiştir. Önen vd., (2014) mülteci durumlarının anksiyetiyeyi ve depresyonu artırdığını tespit etmiştir.

Mülteci öğrencilere yönelik bir mevzuatın olmaması bu öğrencilere karşı alınabilecek tedbirleri de engellemektedir. Mülteci öğrencilere ait bir mevzuat olmadığı için öğrenciler çok devamsızlık yapmaktadır. Mevzuat yetersizliğinden dolayı devam takip yapılamaması öğrenme öğretme sürecine ve sınıf yönetimine olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Kirk (2014) çalışmasında Ürdün'de yaşayan Suriyeli Mültecilerden %22'sinin okula ilgi duymadığı ve yasal mevzuat eksikliği nedeniyle okula devam etmediklerini tespit etmiştir. Yasal mevzuat eksikliğinin ortaya koyduğu bir başka sorunun da ölçme değerlendirme alanında olduğu belirlenmiştir. Mülteci öğrencilerle ilgili süreç ve sonuç değerlendirmeler yeterince ve amaca uygun olarak yapılamamaktadır. Arabacı vd. (2014) çalışmasında, mülteci öğrencilere yönelik bir programın olmayışından dolayı öğretmenler ile idare arasında uygulama birliğinin sağlanamadığını tespit etmiştir. Barenbaum, vd. (2004; Gupta ve Zimmer, 2008) çalışmasında savaş travması yaşayan öğrenciler için bireysel ve kültürel şartları dikkate alınarak ivedilikle bir program hazırlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Mevzuatta göçmen çocuklara yönelik okul öncesi eğitim olmadığı için bu çocukların neredeyse tamamına yakını okul öncesi eğitim alamamaktadır. Aileler kendi katkılarıyla özel kurumlara göndererek okul öncesi eğitim alılabilmektedirler. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı kurumlarda mevzuat gereği okul öncesi eğitimi alamamaktadır. Araştırmacılar Milli Eğitim Bakanlığı ile UNICEF' in ortaklaşa gerçekleştirdikleri (2013) proje kapsamında görev alan araştırmacılar tarafından mültecilerin yaşadığı kamplarda mülteci öğrencilerin devam ettikleri okullarda okul öncesi eğitim kurumu tespit etmelerine rağmen kamp dışındaki çocuklar okul öncesi eğitimden yararlanamamaktadır.

Veli desteği öğrenme öğretme sürecinde yaşanan bir başka sorundur. Velilerin Türkçeyi bilmemesi, bilse bile yeterince konuşamaması, kavramların karşılığını tam olarak algılayamaması ve velinin yaşadığı kültürel dışlanmışlık okul ile velinin iletişimini ve öğrenciye desteğini azaltmaktadır. Arabacı vd. (2014) çalışmalarında velilerin duyarsızlığının ve çocuğuna sahip çıkmamasının sınıf organizasyonunu olumsuz etkilediği tespit edilmişlerdir.

Mülteci öğrencilerin öğrenme öğretme sürecinde dil bilmemelerinden dolayı gerek öğretmenin söylemlerini anlayamaması gerekse kavramları anlayamaması mülteci öğrencilerin kendilerini öğrenme öğretme ortamından soyutladıkları ve etkinliklere katılmayarak yetersizlik sergiledikleri tespit edilmiştir. Börü ve Boyacı (2016) çalışmasında mültecilerin yaşadığı en önemli sorunlardan birisinin dil ve iletişim olduğunu tespit etmiştir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının (2005) raporunda Almanya'da yaşayan Türklerin en önemli sorunlarından birisinin iletişim ve dil sorunu olduğu tespit edilmiştir. Mülteci öğrencilerin yetersizlik sergileme davranışlarının öğrenme öğretme sürecini ve sınıf yönetimini olumsuz etkilediği görülmüştür. İletişim ve kavramları algılamada öğretmen tutumunun etkili olduğu tespit edilmiştir. Sınıf öğretmeni mülteci öğrencileri kabullenmişse mülteci öğrencilerin yetersizlik davranışlarını engellemek ve onların öğrenme öğretme sürecine katılımını sağlamak için kavramları somutlaştırma ve etkinliklere katılımlarını sağlamaya çalıştığı görülmüştür. Sosyal medyada ortaya çıkan birçok olumsuz haberlerin öğrencileri etkileyebildiği gibi kültürel farklılıklardan kaynaklanan yaşam biçimi de olumsuz bir algıya dönüştürülmektedir. Öğrencilerin ailelerinin giyim kuşam biçimi DAESH gibi bazı terör örgütleri ile özdeşleştirilerek dışlamanın yapılmasına neden olabilmektedir. Algısal yanılgıların mülteci öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıflarda olumsuz ortamların oluşmasına neden olabilmekte ve sınıf yönetimini zorlaştırabilmektedir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının (2005) raporunda Almanya'da yaşayan Türklerin en önemli sorunlarından birisinin Almanların ön yargısı ve Türkler üzerinde oluşturulan algı operasyonlarının olduğu tespit edilmiştir. İşçi olarak giden Türklerin uzun yıllar boyunca ön yargı sorununu yaşıyor olmasının, mültecilere yönelik algı operasyonlarının evrensel bir sorun olduğu söylenebilir. Yapılan araştırmalarda (Sandal vd., 2016; Cengiz, 2015; Tunç, 2015; Erdoğan, 2014), Suriyeli mültecilere karşı kabul oranının oldukça yüksek olduğunu ancak, algı operasyonlarıyla bu durumun bilişsel karmaşalara yol açtığını, kamu kurumlarının hem Suriye, hem de Türk toplumunu anlamaya yönelik herhangi bir politika geliştirilememesi durumunda patlama yaşanabileceğini vurgulamışlardır. Çarmıklı (2015) çalışmasında kurumların mültecilere yönelik politikaların desteklemesi gerektiğini belirtmiştir.

Mülteci öğrencilerin, iletişim, algı operasyonu, mevzuattan kaynaklanan sorunlar, kültürel farklılıklardan kaynaklanan sorunlar, yaşamış oldukları savaş travması ve veli desteğinin yetersizliğinin öğrenme öğretme sürecinde sınıf yönetiminde sorun yaşanmasına neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler

Mülteci öğrencilerin öğrenme öğretme sürecinde karşılaştıkları en önemli sorunlardan birisi iletişim sorunudur. Mülteci çocuklara ve ailelerine Türkçe kursları verilmelidir.

Yanlış yargı ve olumsuz söylemler sonucunda mülteci öğrenciler dışlanmaya maruz kalmaktadır. Çok izlenen kanallarda toplumda saygı görmüş, kabul edilmiş kişilerce program veya kamu spotu benzeri programlar yapılmalıdır.

Yasal mevzuatı olmadığı için mülteci öğrencilerin devam takibi, öğrencinin akademik ve davranışsal ölçme değerlendirilmesi yapılamamaktadır. Mülteci öğrenciler için yasal mevzuat oluşturulmalıdır.

Mülteci çocuklar yasal mevzuatta olmadığı için okul öncesi eğitimden pek yararlanamamaktadır. Okul öncesi eğitim döneminde oyunlar yoluyla daha etkili Türkçe öğrenebileceği için mülteci öğrenciler okul öncesi eğitimden yararlandırılmalıdır.

Bu çalışma ilköğretim kademesi için yapılmıştır. Farklı öğretim kademeleri içinde böyle bir çalışma yapılabilir.

5. Kaynakça

- ASPB (2005). Federal Almanya'da yaşayan Türklerin aile yapısı ve sorunları araştırması, Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayınları.
- Arabacı, İ.B., Başar, M., Akan, D., Göksoy, S. (2014). An analysis about educational problems in camps in which Syrian refugees stay: condition analysis, *International Journal of Social Sciences & Education* 4 (3) 80-94
- Ay, S.E. (2015). *Dünyada ve Türkiye'de Mülteciler*, UNHCR, <http://www.tusev.org.tr/> (Erişim:15.01.2016).
- Balkar, B., Şahin, S., Işıklı Babahan, N. (2016). Geçici eğitim merkezlerinde (GEM) görev yapan Suriyeli öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar, *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12 (6) 1290-1310
- Barenbaum, J., Ruckhin, V., Schwab-Stone, M. (2004). The psychological aspect of children; attending exposed to war: Practice and policy initiatives, *Journal of Child Psychological and Psychiatry* 45 (1) 41-62
- Börü, N., Boyacı, A. (2016). Göçmen öğrencilerin eğitim-öğretim ortamlarında karşılaştıkları sorunlar: Eskişehir ili örneği, *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 11/14 Summer 2016, p. 123-158
- Cengiz, D. (2015) Zorunlu göçün mekânsal etkileri ve yerel halkın algısı; Kilis örneği, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/2 Winter 2015, p. 101-122
- Çarmıklı, E.Ö. (2015). Misafirperverliğin sınırları: yeni sorunların başlangıcı, *TUSİAD Görüş Dergisi; Göç ve Mültecilik Sayısı*, 88
- Er, A. R., Bayındır, N. (2015). Pedagogical approaches of elementary teachers for primary refugee children, *International Journal of Social and Educational Sciences* Volume 2, Issue 4 December 2015
- Erden, G., Gökçe, G. (2009). Savaş yaşantılarının ardından çocuk ve ergenlerde gözlenen travma tepkileri ve psiko-sosyal yardım önerileri *Türk Psikoloji Yazıları* 12 (24) 1-13
- Erdoğan, M. M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum araştırması*, Hacettepe Üniversitesi, Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi.
- European Commission (2016). Mülteci krizinin yönetimi, www.europa.eu/rapid/press-release_IP-16-144_tr.pdf adresinden 24.02.2017 tarihinde alınmıştır.
- Gupta, L., Zimmer, C. (2008). Psychological interventions for war affected children Sierra Leone, *The British Journal of Psychiatry*, 192, 212-216.
- Güllüpnar, F. (2010). Almanya'da Türk göçmenlerin çocuklarının bölünmüş kaderleri ve eğitimde başarısızlıklarının yapısal nedenleri: Entegrasyon aşağı mı yukarı mı? *Eğitim Bilim Toplum* 8 (31) 65-87.
- Kirk, K. (2014). *Lateregistration: Problems affecting the access to education for Syrian refugees in Amman, Jordan*, Senior Honors Thesis University of Oregon.
- Önen C., Güneş, G., Türeme, A. Ağaç, P. (2014). Bir mülteci kampında yaşayan Suriyelilerde depresyon ve anksiyete durumu *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 2, Sayı: 6, Eylül 2014, s. 223-230
- Özer, Y.Y., Komşuoğlu, A., Ateşok, Z. Ö. (2016). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi: sorunlar ve çözüm önerileri *The Journal of Academic Social Science* Yıl: 4, Sayı: 37, Aralık 2016, s. 34-42.
- Sakız, H. (2016). Göçmen çocuklar ve okul kültürleri: Bir bütünleştirme önerisi, *Göç Dergisi*, 3 (1) 65-81
- Sandal, E.K., Hançerkıran, M., Tıraş, M. (2016). Türkiye'deki Suriyeli mülteciler ve Gaziantep ilindeki yansımaları, *Gaziantep University Journal of Social Sciences* 15(2):461-483
- Şeker, B.T., Aslan, Z. (2015). Refugee children in the educational process: an social psychological assessment *Journal of Theoretical Educational Science*, 8(1), 86-105, January 2015
- Tunç, A.Ş. (2015). Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme, *TESAM Akademi Dergisi* 2 (2) 29-63
- UNICEF report (2013). Workshop report for "provision of periodic, relevant and structured personnel according to needs and circumstances" (Prepared by Türkmen Sanduvac Zeynep M. Ref:Em/Tura/2013-C)
- Weinstein, C. S., Tomlinson Clarke, S., ve Curran, M. (2003). Toward a conception of culturally responsive classroom management, *Journal of Teacher Education*, 55(1) 25-38
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayınevi.